

АНОТАЦІЯ

Половинко Б. С. Механізм фінансово-бюджетних відносин у забезпеченні розвитку регіону на основі діяльнісно-логістичного підходу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування (07 Управління та адміністрування). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячено розробці теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування механізму фінансово-бюджетних відносин у забезпеченні розвитку регіону на основі діяльнісно-логістичного підходу.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити проблеми, пов'язані з функціонуванням механізму фінансово-бюджетних відносин, серед яких слабка інтеграція логістичних підходів у бюджетну архітектуру регіону, низький рівень ефективності та реалізованості програм розвитку регіону у світлі сучасних глобальних викликів та гібридних загроз стабільній діяльності тощо. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці методичних підходів і застосуванні концептуально нових релевантних інструментів впливу на розвиток регіону, здатних обґрунтувати стратегічно-орієнтовані пріоритети бюджетного фінансування в умовах децентралізації й обмеженості фінансових можливостей.

Обґрунтовано, що діяльнісно-логістичний підхід до формування механізму фінансово-бюджетних відносин розвитку регіону, який ґрунтується на принципах раціонального використання ресурсів, координації інтересів учасників, системного планування, мінімізації витрат і орієнтації на кінцевий результат, забезпечує підвищення ефективності розподілу бюджетних ресурсів, покращення якості управлінських рішень та створює умови для стійкого розвитку регіонів.

Здобувачем ступеня доктора філософії досліджено різноманітність наукових поглядів та здійснено систематизацію дефініцій «механізм», «фінансово-бюджетні відносини», «розвиток», «регіон», «діяльнісно-логістичний підхід». Особливу увагу приділено детальному аналізу наукових положень теорій і концепцій економіки (державного регулювання, системології, логістики, праксеології). На основі цього запропоновано авторське визначення

поняття «механізм фінансово-бюджетних відносин розвитку регіону на основі діяльнісно-логістичного підходу» як сукупності методів, інструментів розподілу і використання бюджетних ресурсів в рамках сучасних концепцій логістики та діяльнісного підходу, які завдяки інформаційно-аналітичному супроводу процесу оптимізації розподілу бюджетних ресурсів сприяють підвищенню рівня обґрунтованості, ефективності та реалізованості програм розвитку регіону, спрямованих на забезпечення населення економічними та соціальними благами з урахуванням поточних умов і перспективних потреб регіону.

В межах дисертації визначено напрямки удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансово-бюджетних відносин у контексті розвитку регіонів з урахуванням положень діяльнісно-логістичного підходу, а також можливостей адаптації позитивного зарубіжного досвіду з метою підвищення результативності та ефективності фінансово-бюджетних механізмів розвитку регіону. Виявлено, що більшість країн зосереджують увагу на інвестиціях в інфраструктуру, підтримку підприємництва, розвиток людського потенціалу та зміцнення соціальної стабільності регіонів. Виходячи з цих положень сформовано цілісну модель імплементації зарубіжного досвіду, яка враховує сучасні виклики територіального розвитку та сприяє підвищенню узгодженості бюджетної політики, зміцненню фінансової спроможності регіонів і підвищенню результативності управлінських рішень у процесі соціально-економічного відновлення в посткризових умовах.

Здобувачем ступеня доктора філософії запропоновано систему показників оцінки розвитку регіону в аспекті фінансово-бюджетних відносин на основі діяльнісно-логістичного підходу. Встановлено, що використання методу аналізу ієрархій створює основу для побудови єдиного інтегрального показника розвитку регіону за сферами життєзабезпечення людського потенціалу (фізичний стан населення та безпека середовища проживання, стан освіти та соціального середовища, майновий стан населення), що дозволяє порівнювати рівень розвитку різних регіонів України у контексті реалізації політики відновлення та реалізації людського потенціалу на основі продукування своєчасних управлінських рішень. Обґрунтовано доцільність групування

індикаторів на фінансово-бюджетні каталізатори та уповільнювачі розвитку регіону, що забезпечує можливість виявлення чинників, які сприяють або перешкоджають зростанню людського потенціалу регіонів, і дозволяє уточнити пріоритети фінансування та забезпечити більш раціональний розподіл бюджетних ресурсів.

Встановлено, що у процесі переорієнтації держаного регулювання з переважно фіскальної на модель розвитку, сфери соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, як основи розвитку людського потенціалу, можуть виступати каталізаторами довгострокового зростання та розширення дохідної бази бюджету. На цій основі запропоновано науково-методичний підхід до оцінки впливу бюджетних видатків на показники розвитку регіону на засадах діяльнісно-логістичного підходу, який ґрунтується на дуальному підході до оцінювання, що поєднує стандартизовану систему індикаторів за сферами життєзабезпечення людського потенціалу із поетапним застосуванням експертних процедур, ранжування альтернатив і визначення їх пріоритетності.

Розрахунок узагальнюючого інтегрального показника розвитку регіону забезпечив можливість обґрунтувати пріоритети бюджетного фінансування з урахуванням специфіки посткризових умов. Отримані дані використано як інформаційну базу для формування стратегічно орієнтованих ефективних управлінських рішень.

Створене здобувачем ступеня доктора філософії діагностичне та процесно-структуроване підґрунтя дозволило сформувати механізм фінансово-бюджетних відносин у забезпеченні розвитку регіону на основі діяльнісно-логістичного підходу, що створює підґрунтя виведення регіону на траєкторію стабілізації та покращення якості життєзабезпечення людського потенціалу регіону.

Запропоновано аналітико-прикладні рекомендації щодо оптимального розподілу бюджетних коштів у забезпеченні розвитку регіону на основі застосування діяльнісно-логістичного підходу. Це дозволило обґрунтувати оптимальні пропорції задля спрямування бюджетних ресурсів, виявити диспропорції між оптимальними та прогностичними показниками, розробити,

конкретизувати та підвищити результативність альтернативних напрямів розвитку регіону.

Здобувачем ступеня доктора філософії розроблено та теоретично обґрунтовано методичні положення до оцінювання результативності виконання та реалізації бюджетних програм як критерій ефективності розвитку регіону.

Розрахунки базуються на імплементації методу таксономічної оцінки з використанням критерію встановлених еталонів, включають групи параметрів результативності бюджетних програм (показники затрат, показники продукту, показники ефективності, показники якості), які ідентифікують взаємозв'язки між ресурсними витратами, ефективністю використання бюджетних коштів.

Результати розрахунків дозволили здійснити комплексну, оперативну й об'єктивну кількісну та якісну діагностику раціонального розподілу бюджетних коштів та створили інформаційно-аналітичну й регулятивну основу для управлінського впливу на формування векторів розвитку регіону в умовах економічної турбулентності.

Ключові слова: фінансово-бюджетні відносини, механізм фінансово-бюджетних відносин, регіон, регулювання, розвиток регіону, праксеологія, діяльнісно-логістичний підхід, нормативно-правове підґрунтя, оцінювання рівня розвитку регіону, сфера життєзабезпечення людського потенціалу, бюджетні видатки, бюджетні програми, оптимальний розподіл бюджетних коштів, пріоритети розвитку регіону, результативність виконання бюджетних програм.